

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ОБ'ЄКТАМИ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

Відповідно до частини першої статті 3 Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року № 436⁶¹ (далі – ГК України) господарська діяльність – діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Згідно з статтею 7 ГК України відносини у сфері господарювання регулюються Конституцією України, цим Кодексом, законами України, нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також іншими нормативними актами.

Треба відзначити, що ГК України не містить спеціальних приписів щодо здійснення господарської діяльності, пов'язаної з небезпечними об'єктами і факторами. Ці питання регламентуються спеціальними законами господарського призначення та нормативно-правовими актами, які на наше переконання, можна віднести до блоку господарсько-правового регулювання діяльності, пов'язаної з небезпечними об'єктами і факторами.

Небагата в цьому аспекті і господарсько-правова література. Близькою до цієї проблематики можна назвати наукові дослідження проф. Зельдіної О.Р. присвяченої проблемам спеціального режиму господарювання⁶².

Еколого-правові аспекти безпекового характеру розкриті в роботах вчених еколого-правового спрямування⁶³.

⁶¹ Відомості Верховної Ради УРСР. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.

⁶² Зельдіна О.Р. Теоретичні аспекти спеціального режиму господарювання. Автореф. дис... докт. юридичних наук. Донецьк. – 2007. – 39 с.; Вона ж. Спеціальний режим хозяйствования: теоретические вопросы и направления модернизации. Монография. Донецк: ООО "Юго-Восток Лтд". – 2007. – 327 с. та ін.

⁶³ Див.: Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки. Навч. та наук. посібник. К., Знання-Прес. – 2002. – 332 с.; Він же. Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики. Дн., НГУ. -2011. – С. 278-372. Краснова Ю.А. Правове регулювання екологічної безпеки в Україні. Монографія. – К., Правова Єдність. – 2013. – 304 с.; Правове регулювання екологічної безпеки в Україні. Навч. посібник. Авт. колектив: А.П. Гетьман, М.В. Шульга, В.Л. Бредіхіна та ін. Х., „Право”. – 2012. – 296 с.

а) Однак, господарсько-правове регулювання діяльності, пов'язаної з небезпечними об'єктами і факторами потребує фундаментального наукового дослідження, виявлення особливостей механізму правового регулювання, особливостей правового режиму такої діяльності, специфіки правовідносин, правосуб'єктності, змісту, підстав виникнення зміни та припинення в практиці правозастосування зазначених приписів, системи господарсько-правових гарантій щодо реалізації правосуб'єктності сторін в зазначених правовідносинах та їх удосконалення в ГК України.

б) Цінними для цього дослідження є доктринальні наукові положення авторів, які складають її теоретичну основу, зокрема наукові праці О.А. Беляневич⁶⁴, А.Г. Бобкової⁶⁵, О.М. Вінник⁶⁶, О.П. Віхрова⁶⁷, С.М. Грудницької⁶⁸, Г.Л. Знаменського⁶⁹, І.Ф. Коваль⁷⁰, В.А. Устименко⁷¹, В.С. Щербини⁷² та ін..

в) З цією метою проведено комплексний господарсько-правовий аналіз чинних законів та інших нормативно-правових актів України, який дає підстави вважати правове регулювання господарської діяльності, пов'язаної з небезпечними об'єктами і факторами складовою частиною механізму господарсько-правового регулювання, в якості самостійного правового інституту господарського права.

Важливе методологічне і юридичне значення щодо урегулювання правовідносин у сфері господарської діяльності, пов'язаної із небезпечними об'єктами і факторами має Закон України „Про об'єкти підвищеної небезпеки”

---

⁶⁴ Беляневич О.А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти). Монографія. К. – Юрінком Інтер. – 2006. – 592 с.

⁶⁵ Бобкова А.Г. Правовое обеспечение рекреационной деятельности. Донецк. Юго-Восток. – 2000. – 308 с.

⁶⁶ Публічні та приватні інтереси в господарському товаристві: проблеми правового забезпечення. Монографія. К., Атіка. – 2003. – 352 с.; Вона ж. Господарське право. Курс лекцій. – К., Атіка. – 2005. – 624 с.

⁶⁷ Віхров О.П. Організаційно-господарські правовідносини. Монографія. – К., ВД „Слово”. – 2008. – 512 с.

⁶⁸ Грудницкая С.Н. Хозяйственная правосубъектность государственных предприятий: проблемы теории и практики. Донецк. Юго-Восток. – 2011. – 428 с.

⁶⁹ Знаменский Г.Л. Совершенствование хозяйственного законодательства: цель и средства. К., Наук. думка – 1980. – 187 с.

⁷⁰ Коваль І.Ф. Господарсько-правове регулювання відносин у сфері промислової власності. Донецьк. Юго-Восток. – 2013. – 640 с.

⁷¹ Устименко В.А. Городская собственность и городское хозяйство. Донецк. Юго-Восток. – 2006. – 352 с.

⁷² Щербина В.С. Суб'єкти господарського права. Монографія. К., Юрінком Інтер. – 2008. – 264 с.

від 18 січня 2001 року № 2245-III⁷³ (далі – Закон № 2245-III), і як слідує із його преамбули, визначає правові, економічні соціальні та організаційні основи діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, і спрямований на захист життя і здоров'я людей та довкілля від шкідливого впливу аварій на цих об'єктах, шляхом запобігання, обмеження (локалізації) розвитку і ліквідації наслідків.

Відповідно до пунктів 1, 2 частини першої статті 1 Закону № 2245-III суб'єкт господарської діяльності визнається, як юридична або фізична особа, у власності або у користуванні якої є хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки. Об'єкт підвищеної небезпеки – об'єкт, на якому використовуються, виготовляються, переробляються, зберігаються або транспортуються одна або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, а також інші об'єкти як такі, що відповідно до закону є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру.

Згідно з пунктом 3 частини першої статті 1 Закону № 2245-III небезпечна речовина - хімічна, токсична, вибухова, окислювальна, горюча речовина, біологічні агенти та речовини біологічного походження (біохімічні, мікробіологічні, біотехнологічні препарати, патогенні для людей і тварин мікроорганізми тощо), які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей та довкілля (небезпечні фактори)⁷⁴ сукупність властивостей речовин і/або особливостей їх стану, внаслідок яких за певних обставин може створитися загроза життю і здоров'ю людей, довкіллю, матеріальним та культурним цінностям.

Відповідно до пункту 6 частини першої статті 1 Закону № 2245-III потенційно небезпечний об'єкт – об'єкт, на якому можуть використовуватися або виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються

---

⁷³ Відомості Верховної Ради УРСР. – 2001. – № 15. – Ст. 73.

⁷⁴ Положення про гігієнічну регламентацію та державну реєстрацію небезпечних факторів. Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 13 червня 1995 року № 420.

небезпечні речовини, біологічні препарати, а також інші об'єкти, що за певних обставин можуть створити реальну загрозу виникнення аварії.

З урахуванням зазначеного на суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки покладаються такі зобов'язання:

а) вживати заходів, направлених на запобігання аваріям, обмеження і ліквідацію їх наслідків та захист людей і довкілля від їх впливу;

б) повідомляти про аварію, що сталася на об'єкті підвищеної небезпеки, і заходи, вжиті для ліквідації її наслідків, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування та населення;

в) забезпечувати експлуатацію об'єктів підвищеної небезпеки з додержанням мінімально можливого ризику;

г) виконувати вимоги цього Закону та інших нормативно-правових актів, які регулюють діяльність об'єктів підвищеної небезпеки.

Обов'язки, передбачені частиною першою цієї статті, у разі укладення угоди про розподіл продукції відповідно до вимог Закону України „Про угоди про розподіл продукції” (1039-14) підлягають виконанню з урахуванням таких особливостей:

а) діяльність з використанням об'єкта (об'єктів) підвищеної небезпеки на підставі угоди про розподіл продукції провадиться виключно в межах умов, передбачених такою угодою;

б) усі дозволи та дозвільні документи, передбачені цим Законом, при виконанні угоди про розподіл продукції в межах території виключної (морської) економічної зони України та на континентальному шельфі надаються інвестору в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (стаття 8 Закону № 2245-III).

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України „Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки” від 11 липня 2002 року № 956⁷⁵, якою затверджено Порядок ідентифікації та обліку об'єктів підвищеної небезпеки (далі – Порядок), відповідно дія якого поширюється на

---

⁷⁵ Офіційний вісник України. – 2002. – № 29. – Ст. 1357.

всіх суб'єктів господарювання, у власності або користуванні яких є об'єкти, де можуть використовуватися або виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються небезпечні речовини (далі - потенційно небезпечні об'єкти), а також на всіх суб'єктів господарювання, які мають намір розпочати будівництво потенційно небезпечних об'єктів (пункт 1 Порядку).

Ідентифікація об'єктів підвищеної небезпеки організовується відповідним суб'єктом господарської діяльності. При цьому потенційно небезпечним об'єктом вважається об'єкт підвищеної небезпеки відповідного класу у разі, коли значення сумарної маси небезпечної або декількох небезпечних речовин, що використовуються або виготовляються, переробляються, зберігаються чи транспортуються на об'єкті, дорівнює або перевищує встановлений норматив порогової маси (пункт 4 Порядку). Такі нормативи порогових мас небезпечних речовин для ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки затверджені зазначеної Постановою № 956.

Згідно з пунктом 5 вказаного Порядку потенційно небезпечним об'єктом вважається апарат або сукупність пов'язаних між собою потоками в технологічний цикл апаратів, об'єднаних за адміністративною та/або територіальною ознакою.

Потенційно небезпечним об'єктом за адміністративною ознакою вважається структурний підрозділ (виробництво, цех, відділення, дільниця, тощо) суб'єкта господарювання.

У разі коли відстань між потенційно небезпечними об'єктами за адміністративною ознакою не досягає 500 метрів, вони вважаються одним потенційно небезпечним об'єктом.

У разі коли до складу потенційно небезпечного об'єкта за адміністративною ознакою входять дільниці, відділення або окремі установки з небезпечними речовинами, що знаходяться на відстані понад 500 метрів одна від одної, вони вважаються окремими потенційно небезпечними об'єктами.

Під час проведення ідентифікації для кожного потенційно небезпечного об'єкта розраховується сумарна маса кожної небезпечної речовини із

зазначених у нормативах порогових мас індивідуальних небезпечних речовин або кожної небезпечної речовини, яка за своїми властивостями може бути віднесена до будь-якої категорії або до декількох категорій небезпечних речовин згідно із зазначеними нормативами (пункт 6 Порядку).

При цьому, за сумарну масу небезпечної речовини береться в залежності від виду апарату:

1) *для сховищ (резервуарів)* – сумарна маса небезпечної речовини, що може в них знаходитися при повному завантаженні відповідно до технологічного регламенту, проектної або іншої документації. При цьому обов'язково зазначається, для яких обсягів речовини виконувалися розрахунки. У разі зміни норм завантаження процедура ідентифікації виконується повторно згідно з вимогами цього Порядку;

2) *для технологічних установок* – максимальна сумарна маса, що може знаходитися в апаратах і трубопроводах відповідно до технологічного регламенту, умов процесу та правил експлуатації;

3) *для обладнання колонного типу* – сумарна маса небезпечної речовини при максимальному рівні рідини на тарілках. Для апаратів, у яких застосовуються наповнювачі з пористим інертним середовищем, сумарна маса небезпечної речовини визначається з урахуванням максимального обсягу вільного простору;

4) *для лінійної частини магістральних нафтопровідних, нафтопродуктопровідних та інших трубопровідних систем для транспортування рідких небезпечних речовин* – сумарна маса небезпечної речовини, що міститься у лінійній частині трубопроводу між двома запірними пристроями, і сумарна маса, що може виділитися протягом часу, встановленого для виявлення витoku речовини та здійснення перекриття запірних пристроїв, згідно з технологічним регламентом та проектною документацією, а для внутрішньозаводських трубопроводів – сумарна маса небезпечної речовини у всьому трубопроводі (пункт 7 Порядку).

Варто мати на увазі, що в розрахунках сумарної маси небезпечної речовини на потенційно небезпечному об'єкті може не враховуватися маса такої речовини, що знаходиться в насосах, компресорах, фільтрах, шнекових, живильних, інших механізмах та апаратах, якщо вона не перевищує 2 % нормативу порогової маси індивідуальної небезпечної речовини або відповідної категорії небезпечної речовини.

Процедура ідентифікації вважається завершеною, якщо сумарна маса хоча б однієї з усіх видів небезпечних речовин на потенційно небезпечному об'єкті, розрахована відповідно до вищевказаного Порядку, дорівнює або не перевищує норматив порохової маси.

Однак, чинним Порядком передбачається деякі особливості щодо оцінки розрахунку небезпечних речовин та категорій небезпечних речовин.

Зокрема, якщо небезпечна речовина за своїми властивостями відноситься також до однієї з категорій небезпечних речовин, тоді необхідно користуватися нормативом порогової маси індивідуальної небезпечної речовини, а у разі, якщо вона може бути віднесена одночасно до декількох категорій речовин, слід користуватися нормативом порогової маси тієї категорії речовини, для якої він є найменшим.

У разі коли небезпечна речовина своєю сумарною масою не перевищує нормативу порогової маси, за її властивостями визначається категорія та група, до яких вона може бути віднесена, а також сумарна маса небезпечних речовин однієї групи. Сумарна маса небезпечних речовин однієї групи визначається шляхом додавання величин сумарної маси кожної небезпечної речовини, що використовується або виготовляється, перероблюється, зберігається чи транспортується на об'єкті.

У разі коли небезпечна речовина за своїми властивостями може бути віднесена до декількох груп, сумарна маса її враховується у кожній групі, до якої вона може бути віднесена.

У розрахунках сумарної маси небезпечних речовин однієї групи може не враховуватися маса небезпечних речовин, що знаходиться на об'єкті в обсягах

не більше ніж 2 % порогової маси, згідно з нормативами, якщо їх загальний обсяг на території підприємства не може призвести до великої аварії.

У разі коли сумарна маса небезпечних речовин однієї групи, що знаходиться на об'єкті дорівнює або перевищує порогову масу, визначену відповідно до цього Порядку (пункти 11-13), процедура ідентифікації вважається закінченою і об'єкту присвоюється відповідний клас підвищеної небезпеки.

Суб'єкт господарської діяльності складає повідомлення про результати ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки за формою ОПН – 1 і надсилає його у двотижневий термін відповідним територіальним органам Держнаглядохоронпраці, Державної інспекції цивільного захисту та техногенної безпеки, Держекоінспекції, державної санітарно-епідеміологічної служби, Держекобезпеки, Держархбудінспекції та відповідній місцевій держадміністрації або виконавчому органу місцевої ради.

Місцеві держадміністрації або виконавчі органи місцевих рад публікують відомості про об'єкти підвищеної небезпеки за формою в друкованих засобах масової інформації регіональної сфери розповсюдження протягом 30 днів після отримання повідомлення (абз. 3 пункту 18 Порядку).

У разі зміни умов виробництва, номенклатури небезпечних речовин або їх кількості, внесення змін до законодавства у сфері діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, будівництва в районах нових об'єктів, якщо це впливає на зміст відомостей, наведених у повідомленні про результати ідентифікації, зміни власника об'єкта, суб'єкт господарювання, у власності або користуванні якого є об'єкти підвищеної небезпеки, проводить у шестимісячний строк їх повторну ідентифікацію.

У разі проведення повторної ідентифікації суб'єкт господарювання повідомляє у двотижневий термін уповноважені органи про зміни порівняно з попередньою ідентифікацією. Інформація подається тільки за тими розділами повідомлення форми ОПН – 1, в які вносилися зміни (пункт 20 Порядку).

Результати ідентифікації та розрахунки, на підставі яких вона проводилася, зберігаються суб'єктом господарювання протягом 25 років. У разі припинення

юридичної особи (смерті фізичної особи) – суб'єкта господарювання зазначені документи підлягають передачі правонаступникові (спадкоємцеві), а у разі його відсутності – до державного архіву.

У разі відчуження об'єкта підвищеної небезпеки зазначені документи передаються його новому власнику (пункт 21 Порядку).

Важливу роль відіграє декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки, яке є обов'язковим для всіх суб'єктів господарської діяльності, у власності або користуванні яких є об'єкти підвищеної небезпеки та суб'єктів господарської діяльності, які мають намір розпочати будівництво об'єктів підвищеної небезпеки.

Організовує розроблення і складання декларації безпеки об'єкта підвищеної небезпеки суб'єкт господарювання, у власності або користуванні якого є хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки.

Відповідно до встановленого порядку декларація безпеки складається на основі дослідження суб'єктом господарської діяльності ступеня небезпеки та оцінки рівня ризику виникнення аварії, що пов'язані з експлуатацією цих об'єктів.

Для об'єктів підвищеної небезпеки, що експлуатуються, декларація безпеки складається як самостійний документ, а для об'єктів підвищеної небезпеки, що будуються (реконструюються, ліквідуються), – як складова частина відповідної проектної документації (пункт 4 Порядку декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки).

На одному виробничому майданчику, на якому розміщується декілька об'єктів підвищеної небезпеки складається одна декларація безпеки.

Декларація безпеки повинна включати:

- а) результати всебічного дослідження ступеня небезпеки та оцінки рівня ризику;
- б) оцінку готовності до експлуатації об'єкта підвищеної небезпеки відповідно до вимог безпеки промислових об'єктів;

в) перелік прийнятих з метою зниження рівня ризику рішень і здійснених з метою запобігання аваріям заходів;

г) відомості про заходи щодо локалізації і ліквідації можливих наслідків аварій.

Для об'єкта підвищеної небезпеки, що експлуатується або ліквідується, подається інформація про заходи, що здійснюються, і про ті, що плануються.

Для об'єкта підвищеної небезпеки, що будується або реконструюється, подається інформація про заходи, які передбачені проектною документацією та плануються до здійснення під час експлуатації.

Для об'єктів підвищеної небезпеки, які ідентифіковані як об'єкти підвищеної небезпеки 1 класу, результати дослідження ступеня небезпеки та оцінки рівня ризику, а також обґрунтування прийнятих щодо безпечної експлуатації та локалізації і ліквідації наслідків аварій рішень подаються в декларації безпеки у розділі "Розрахунково-пояснювальна частина".

Оцінка рівня ризику проводиться згідно з Методикою визначення ризиків та їх прийнятних рівнів для декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки. (пункти 5, 6 Порядку декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки)

На суб'єкта господарювання покладається зобов'язання щодо виконання вимог Законів України „Про екологічну експертизу” (45/95-ВР), „Про наукову та науково-технічну експертизу” (51/95-ВР) і пунктів 19-27 цього Порядку щодо експертизи повноти дослідження ступеня небезпеки та оцінки рівня ризику, а також обґрунтованості та достатності прийнятих щодо зменшення рівня ризику, готовності до дій з локалізації і ліквідації наслідків аварій рішень та фінансування проведення експертизи.

Декларація безпеки разом з позитивним висновком експертизи подається відповідним територіальним органам Держгірпромнагляду, ДСНС, Держекоінспекції, державної санітарно-епідеміологічної служби, Держархбудінспекції, а також відповідній місцевій держадміністрації або виконавчому органу місцевої ради у терміни встановлені цим Порядком:

а) для об'єктів підвищеної небезпеки, що на дату набрання чинності цим Порядком експлуатуються або ліквідуються, – протягом року після державної реєстрації об'єкта підвищеної небезпеки;

б) для об'єктів підвищеної небезпеки, експлуатація яких планується, – разом із заявою на отримання дозволу на експлуатацію відповідно до Закону України „Про об'єкти підвищеної небезпеки”.

Місцеві держадміністрації або виконавчі органи місцевих рад протягом 30 днів після отримання декларації безпеки оприлюднюють у друкованих засобах масової інформації регіональної сфери розповсюдження відомості про об'єкт підвищеної небезпеки, а саме:

а) найменування суб'єкта господарювання, у власності або користуванні якого є об'єкт підвищеної небезпеки;

б) посаду, прізвище, ім'я, по батькові, номер телефону (факсу) посадової особи суб'єкта господарювання, відповідальної за інформування та взаємодію з громадськістю;

в) стислі відомості про можливі наслідки і рівень ризику, про здійснені суб'єктом господарювання заходи безпеки щодо запобігання аваріям та локалізації і ліквідації їх наслідків;

г) відомості про способи оповіщення та необхідні дії населення у разі виникнення аварії.

Якщо в зоні впливу вражальних факторів аварії на об'єкті підвищеної небезпеки можуть опинитися інші регіони, органи, названі в абзаці першому цього пункту, оприлюднюють зазначені відомості також у друкованих засобах масової інформації цих регіонів.

Якщо можливе здійснення трансграничного впливу аварії на об'єкті підвищеної небезпеки суб'єкт господарювання інформує уповноважені органи, а також в установленому порядку через МЗС відповідні органи держав, території яких можуть зазнавати впливу таких аварій, і пункт зв'язку для цілей оповіщення про промислові аварії, який діє в Україні згідно з Конвенцією про трансграничний вплив промислових аварій (1992 рік).

Варто зазначити, що суб'єкт господарювання, у власності або користуванні якого є об'єкти підвищеної небезпеки, надає будь-якій фізичній або юридичній особі на її аргументований запит можливість ознайомитися із змістом декларації безпеки, а також з будь-якою іншою інформацією, яка стосується цих об'єктів.

Суб'єкти господарської діяльності зобов'язані одночасно з розробленням декларації безпеки розробити і затвердити план локалізації і ліквідації аварій для кожного об'єкта підвищеної небезпеки, який вони експлуатують, або планують експлуатувати.

Такий план погоджується відповідним територіальним органом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади до відання якого віднесено питання захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, який переглядається кожні 5 років.

Відповідний територіальний орган спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру протягом 10 днів після затвердження плану локалізації та ліквідації аварії надає через засоби масової інформації відомості, необхідні для виконання населенням правил поведінки, дії в спеціальних ситуаціях, передбачених вказаним планом.

Крім того, вказаним Законом № 2245-III передбачено зобов'язання суб'єкта господарської діяльності, який планує будівництво або реконструкцію об'єктів підвищеної небезпеки щодо одержання дозволу на таке будівництво та згоду відповідної ради на розміщення об'єкта підвищеної небезпеки у встановленому порядку.

Важливим юридичним чинником щодо набуття спеціальної правосуб'єктності суб'єкта господарювання на здійснення відповідної діяльності на об'єкті підвищеної безпеки є *отримання дозволу на експлуатацію* об'єктів підвищеної небезпеки. З цією метою суб'єкт господарської діяльності та особи, що мають намір розпочати експлуатацію об'єктів підвищеної небезпеки мають надіслати до відповідної обласної, Київської та

Севастопольської міської державної адміністрації, виконавчих органів селищної або міської рад *заяву на отримання дозволу на експлуатацію об'єкта підвищеної небезпеки* (курсив мій – В.А.) до якої додають:

- а) декларацію безпеки;
- б) договір обов'язкового страхування відповідальності за можливу шкоду від аварій на об'єкті підвищеної небезпеки;
- в) план локалізації і ліквідації аварій на об'єкти підвищеної небезпеки;
- г) копія дозволу на будівництво або реконструкцію об'єкта підвищеної небезпеки;
- д) висновки експертиз, передбачених законами України;
- є) копію рішення відповідної ради про надання згоди на розміщення об'єкта підвищеної небезпеки на відповідній території.

Відповідна адміністрація чи виконавчий орган селищної, міської рад у місячний термін з дати отримання заяви розглядають її та погоджують з відповідним територіальним органом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади і надсилають суб'єкту господарської діяльності письмовий дозвіл на експлуатацію об'єкта підвищеної небезпеки, або обґрунтовану відмову з переліком додаткових заходів для виконання, щоб отримати такий дозвіл, яку зазначений суб'єкт має право оскаржити до органів, що приймають рішення про видачу дозволу або у відповідний суд.

Копія дозволу на експлуатацію об'єкта підвищеної небезпеки надсилається органам контролю у сфері діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки.

Беручи до уваги викладене вище можна сформулювати наступні теоретичні висновки.

По-перше, чинний ГК України не містить спеціальних приписів щодо господарської діяльності, пов'язаної з небезпечними об'єктами і факторами. Відтак, правові засади правового регулювання господарської діяльності, пов'язаної з небезпечними об'єктами і факторами опосередковані Законом

№ 2245-III, нормативно-правовими актами, прийнятими у розвиток цього Закону.

З точки зору змісту, спрямованості зазначених нормативно-правових актів вони утворюють відповідний блок господарсько-правового регулювання діяльності, пов'язаної з небезпечними об'єктами і факторами, які обумовлюють удосконалення ГК України спеціальним розділом „Порядок здійснення господарської діяльності, пов'язаної з небезпечними об'єктами і факторами” розділу VIII Глави 41.

По-друге, Закон № 2245-III визначає суб'єктів господарської діяльності, тобто осіб у власності або користуванні яких є хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки.

Проте, не можна погодитися із визначенням, наведеним у Порядку ідентифікації та обліку об'єктів підвищеної небезпеки щодо потенційно небезпечного об'єкту за адміністративною ознакою до якого віднесено структурний підрозділ (виробництва, цех, відділення, дільниця тощо) суб'єкта господарювання.

Структурні підрозділи суб'єкта господарювання – функціонально спрямована діяльність відповідної служби суб'єкта господарювання, яке не може бути віднесено до потенційно небезпечного об'єкта.

Логічно, що в якості таких об'єктів юридично можна визнавати відповідні технологічні системи, пристрої, автоматизовані лінії та інші технічні споруди, які перебувають в управлінні відповідних структурних підрозділів підприємства у яких виготовляються, використовуються, зберігаються тощо небезпечні речовини, як потенційні джерела небезпеки (небезпечні фактори). Це має не тільки теоретичне, але й науково-практичне значення для узгодження із правилами відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки (стаття 1187 Цивільного кодексу України).

По третє, для визнання суб'єкта господарської діяльності, пов'язаної з небезпечними об'єктами і факторами чинне законодавство в цій сфері

встановлює наявність загальної та спеціальної правосуб'єктності господарюючої особи.

У спеціальному законодавстві для визнання загальної правосуб'єктності використовується термін „суб'єкт господарської діяльності” тобто особа, яка володіє правосуб'єктністю як суб'єкт господарювання і господарських правовідносин.

Але для того, щоб бути визнаною суб'єктом правовідносин, обтяжених вимогами безпеки, необхідно відповідно до вимог статті 13 Закону № 2245-III отримати дозвіл на експлуатацію об'єктів підвищеної небезпеки на підставі проведених обстежень, визнання рівня небезпечної діяльності для людини, довкілля, матеріальних та культурних цінностей.

Такий дозвіл, протягом місяця, з часу подання письмової заяви суб'єктом господарювання надає відповідно обласна, Київська і Севастопольська міська державна адміністрація, виконавчі органи селищної або міської ради за погодженням з відповідним територіальним органом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, який встановлює спеціальну правосуб'єктність суб'єкта господарювання на здійснення діяльності, пов'язаної з небезпечними об'єктами і факторами.

По-четверте, приписи проаналізованого Закону № 2245-III, актів, прийнятих у його розвиток спрямовані на суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з небезпечними об'єктами і факторами (небезпечним застосуванням хімічного, біологічного походження), покладають відповідні обов'язки щодо упередження небезпеки та ризику прояву небезпечних об'єктів власне на суб'єктів господарської діяльності, включаючи їх відповідальність, як володільців джерел підвищеної небезпеки, яка настає незалежно від вини цих суб'єктів, відповідно до вимог Цивільного кодексу України, Глави 25 „Відшкодування збитків у сфері господарювання та застосування штрафних та оперативних господарських санкцій”, передбачених 26 Главою ГК України, порядок застосування яких за правопорушення господарської діяльності,

пов'язаної із небезпечними об'єктами і факторами потребує суттєвого удосконалення, відповідно до вимог законодавства та практики правозастосування на зразок законів про суперфонди, які функціонують в економічно розвинутих країнах (США, Канада, ФРН та ін.).

По-п'яте, уся система приписів нормативно-правового регулювання складає окрему систему господарських правовідносин здійснення діяльності пов'язаної з небезпечними об'єктами і факторами, як окремий інститут господарського права, який потребує кодифікації у ГК України.

КОРОСТАШОВА Ірина М.иколаївна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного та господарського права
Державний ВНЗ «Національний гірничий університет»

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ СПОСІБ ЗАХИСТУ ПАТЕНТНИХ ПРАВ ТА ПРАВ НА НОУ-ХАУ (ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ)

Сьогодні, порушення прав інтелектуальної власності найчастіше виникають у господарському секторі, де сторонами правовідносин є саме суб'єкти господарської діяльності: юридичні особи – підприємства, а також фізичні особи-підприємці без створення юридичної особи.

Питання захисту прав інтелектуальної власності досліджувались такими науковцями і практиками: Г.Андрощуком, І.Власенко, В.Дроб'язко, В. Жаровим, Ю. Капіцею, О. Тропіною, Т.Шевельовою та ін. Однак, питання, що стосуються господарсько-правового захисту прав інтелектуальної власності взагалі та патентних прав зокрема не знайшло належного місця у наукових дослідженнях.

Господарські правовідносини, що стосуються захисту патентних прав та прав на ноу-хау, регулюються нормами Господарського кодексу України (далі – ГК України) та Господарсько-процесуального кодексу України (далі –ГПК України), а також Законами України: «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про захист економічної конкуренції» тощо. Однак,